

Infectà dal virus da teater

Il teater popular sco tradiziun che s'inventa adina puspè da nov

■ Hugo von Hofmannsthal ha ditg dal teater ch'el haja chatschà sias ragischs profundamain e fermamain en il fundament sin il qual l'edifici da la cultura europeica è vegnì construi avant millis dad onns. En la Grezia antica era il teater cultura dal stadi. Ils Romans han imità ils Grecs già en l'emprim tschientaner avant Cristus. Lur teater era dentant pletost in divertiment per il pievel. Pir durant il temp medieval è puspè sa sviluppà teater or dal cultus, numnadamain il giu cristian da misteris. Il pli vegl da la Svizra è probabilmente il «St. Galler Weihnachtsspiel» or da la claustra da Son Gagl. Da Cuira è enconuschent il giu «Jüngstes Gericht» ch'è probabilmente vegnì rappresentà a l'entschatta

dal 16avel tschientaner. Exempel d'in mot medieval è er il «Jedermann» sco confruntaziun directa da l'uman cun la mort.

Durant il 16avel tschientaner ha lura cumenzà la vita da teater per propi en il Grischnun, spezialmain en l'Engiadina reformada, nua che spirituals han tractà temas biblics. En rom da la cuntrarrefurmasziun e dal baroc en suandads giueus sacralis da vart catolica.

Durant il 19avel tschientaner ha il patriotissem burgais prendì possess dal teater. Sco punct culminant da quests giueus festivistics istorics pon vegnir menziunadas las representaziuns en rom da la festa da Chalavaina a Cuira (1899).

En il decurs dal 20avel tschientaner è er il teater popular s'emancipà plaunet da la predominanza da las tematicas religiusas e patrioticas. Bliers vitgs avevan lur societad dramatica che procurava l'entira rappresentaziun en atgna reschia. Sper giueus originals vegnivan rappresentads tocs translats u adattads e gudent er cume dias. Suerter il 1960 han ils meds da massa electronics provocà ina digren dal teater – cun excepziun dals giueus festivistics e dals tocs d'ocraziun per sairar da famiglia e tschavers.

Enturn il 1980 ha il teater vivì ina tscherta renaschentscha. Sper las gruppas da teater dals vitgs en sa furmadas societads da teater regiunales che rappresentan da temp en temp tragedias, dramas e cume dias, sco era gruppas che tgiran il sketsch ed il cabaret.

La presentaziun dad oz s'occupa dals elements centrals dal teater (popular), numnadamain da la reschissura / il reschissur,

sur, dal toc, da l'actura / l'actur e da las expressiuns elementaras sin il palc.

Il toc

L'impurtanza da la tschernia dal toc vegn savens sutvalitada. Tras la buna tschernia dals tocs sa distinguan las bunas gruppas. Tar la tschernia stuess ins sa dumandar: vala questa tematica, quest toc la paina per mai sco actur / actura da m'occupar fin a 40 provas a duas uras cun quel? En filosofia, ideas, construcziuns e pleds d'in nivel ch'jau, sco reschissur / reschissura, poss pretendere dals acturs ch'els al emprendan ordadora, ch'els stattan cun corp ed olma sin il palc illuminà, davant in public e repetan tut en plaina seriusadad? E la finala: pon ins pretendere ch'il public s'interessaschia per la tematica e saja pront da vegnir confruntà durant 2 uras cun quest'istorgia?

Suerter la tschernia èsi tut tenor cunvegnent da scursanir, midar u elavurar il toc. Ins po stritgar pleds, frusas, entiras passaschas e parts u laschar davent singulas rollas. Per regla fan ins quai per mantegnair in ritmus u temp, per drizzar l'acziun sin l'essenzial dal toc. Savens stritg'ins er per evitar repetiziuns. Ma attenziun: Las scursanidas na dastgan betg midar l'intenziun dal toc, uschi sa tracti d'in elavuraziun. Er suenter las scursanidas ston l'acziun, l'intenziun e las persunas restar chapiblas. Savens vegnan midads nums, titels e pleds malchapibels. Per part vegn er midada la schlattaina dals acturs, la fin dal toc u la pointa. Mintga midada sto esser impurtanta ed enritgir il toc. Mintga midada ston ins savair motivar. Midaments en er pussaivels tras aggiutar pleds, frusas, parts u rollas. Tar tut ils midaments ston ins respectar l'autur ed il text.

La reschissura / il reschissur

Il reschissur sa prepara cun leger e releger il toc tscherni e cun s'aprofundar en l'istorgia, las persunas e lur motivaziuns. Tar ovras pli grondas, pli impurtantas (literatura mundiala) s'occupa il reschissur er dals sequents puncts: tgi è l'autur / autura (biografia ed ovra litterara); motivaziun personala da l'autur per scriver quest toc; tgi è il public che l'autur vul cuntanschier; tge impurtanza ha la «missiun» dal toc per nus, ozendi; motivaziun personala d'inscenar quest toc.

Il reschissur analisescha il text. In'analisi fundada gida a chattar la dretg'interpretaziun dal toc, da las singulas rollas respectivamain characters e da lur motivaziuns. Il reschissur elavura in concept dal toc. En il cudesch da reschia fa el ponderaziun davart las persunas e lur characters,

Er en il teater popular en sa fatgas valair tematicas e furmas d'inscenaziun modernas.

FOTO PD

grafica da scena, choreografias, costumes, bellet, requisits, illuminaziun, tun, tecnica, scena e decoraziun e.a. Il concept tscherni influenzescha e motivescha tut ils puncts menziunads.

L'improvvisaziun scenica

Avant da cumenzar cun las provas per propi è sa cumprovada l'improvvisaziun scenica sco tecnica d'avischinaziun al toc. I sa tracta d'ina metoda, d'ina via per gidar l'actur / l'actura da chattar sia rolla e per sviluppar scenas e sequenzas difficilas en in toc. La metoda da l'improvvisaziun scenica po servir sco introducziun en la tematica dal toc, u er sco introducziun en singulas provas.

Il reschissur tschernia or dal teater previs acziuns e situaziuns che servan sco basa per ils giueus libers e spontans. Quests giueus sviluppan en l'actur sias pussaivladads d'expressiun ed impedeschan ch'il reschissur u ils acturs sa fixeschan memia baud sin ina varianta d'interpretaziun e da dramatisaziun. En il giu pon ins chattar furmas pli vardavilas, pli adattadas.

Savens promovon tals giueus er la discussiun dal cuntegn u da la significaziun dal toc, da las intenziuns da l'autur. La discussiun, l'analisi dal toc, scenas, rollas ed acziuns en la basa per ils acturs per chattar la via tar lur rolla. Ma l'improvvisaziun scenica e las discussiuns cun ils acturs e collavurats gidan er il reschissur a chattar bliers buns indizis ed ideas per la realisaziun dal toc.

Las provas en general

Introducziun: Tut ils participants en preschents. Il nov toc vegn presentà: coc dal toc, tematica, acziun. Improvisaziuns scenicas pon servir per ina repartiziun provisorica da las rollas. I po esser d'avantatg da reparter ils manuscrits pir suenter las emprimas improvisaziuns scenicas.

Prova da lectura: Suerter che tuts han survegnì e legì il text pon ins far la prova da lectura. Mintga actur ha già legì il toc, betg mo sia rolla. Tut las dumondas ed intschertezas vegnan discutadas.

Prova da metter en scena: En gruppas, segund la necessitad da las scenas, provan acturs e reschia da metter en moviment ed en acziun il «text». Sper las improvisaziuns scenicas ha mintga actur legì pliras giadas sia part e conuscha in pau l'acziun e las persunas.

Provas da text: En differents exercizis repeta l'actur ses text, per chattar l'identificaziun cun sia rolla e per facilitar l'emprender ordadora. I vegn lavurà en pitschnas gruppas.

Provas da giu: Ussa gioga l'actur senza cudesch da text – el ha emprandi ordadora il text, s'identifitgescha cun sia rolla ed ha chapì il toc. La finamira per l'actur: ils gests en identic cun l'intenziun da l'acziun. La

finamira per il reschissur: il ritmus, tempo dal toc, la coordinaziun da las acziuns, la successiun da las scenas ed ils midaments ston survegnir la furma vulida.

Plaunsieu vegn integrà la tecnica, requisits definitivs, decoraziun provisorica e costumes provisorics.

L'introducziun e la finiziun da la prova: En il teater popular è l'introducziun da la prova da grond'impurtanza. Exercizis da concentraziun, da sa schlucar u d'auto gener gidan als acturs da survegnir distanza dal mingadi, gidan da daventar calms, da s'avrir per la prova e da lavurar cun concentratiun. Era la finiziun da la prova n'aves betg dad esser casuala. Per finir ina prova pon ins far tscherts exercizis: far ina discussiun da la prova, resumare e far critica.

Expressiuns elementaras en il teater

Tge è per mai sco actur teater? Tge meds duai jau duvrar? Simplamain tut (corp, spiert, sentiments, linguatg, ritmica, mimica, gnerva)! I na dat nagut – ni fisicamain ni psichicamain – ch'ins na pudess betg transponer in il giu. Il giugader popular na sto betg preschentar (quai fa l'actur professiunel), mabain viver ses sentiments, ses corp, sia vusch differenziada, ses musculs movibels. El na vegn mai a savair preschentar ina rolla sch'el n'ha betg vivì ella.

Tge en expressiuns elementaras en il teater? Per s'exprimer dovri experientschas personalas che mintgin ha fatg en il decurs da sia vita. Il problem per il giugader è dentant da transponer sias experientschas uschè vardaivilamain sco pussaivel. Ils puncts elementaras en:

Gesticular, muventar: In moviment dal corp avess adina da vegnir da l'intern. Senza motivaziun interna – naging moviment extern. Il moviment è ina chaussa da l'armonia dal corp. Muventar in det vegn or dal maun, or dal bratsch, or dal corp. Il privel tar la gesticulaziun è ch'ella daventa bieras giadas nunnaturala, extravagada. En la vita privata en ils moviments manegiads instinctivamain.

Mimica: Naturalmain ha la mimica da far indirectamain cun il moviment. L'impuls da far ina «tschaira» sto er qua vegnir or da l'intern, alura daventa la mimica era vardaivila e sincera. La mimica vegn producida en emprima lingua tras la fatscha. Noss fatscha è la pli vardaivila part da noss corp, la fatscha na di mai manzegnans, oravant tut betg ils eglis. Ils eglis en il spiegel da noss sentiments.

Il linguatg, la vusch: La vusch è l'instrument da l'uman, nus ans smirvegliain sche nus udin quantas differents colurs da sentiments che nossa vusch vegn d'exprimer. L'actur na sto tuttavia betg esser musical per udir tge abilitads (il pli zuppadas) ch'el ha. La tecnica da discurren per gidar da megliurar l'articulaziun dal linguatg.

Lavur da rolla

Tar il discurs spontan furma la vita psichica il text – e betg en emprima lingua il patratg, betg tge che jau di, mabain co che jau di quai. Il text sa basa damai adina sin in process intern. Discurren è damai adina pir la consequenza d'in process psichic. En il text d'ina rolla exista quest funs d'eveniments psichics era, ma el n'è betg evident. El sa chatta tranter las lingias u «sut il text» e vegn numnà perquai suttext.

Per chattar la dretg'interpretaziun da las singulas persunas pon servir las sequentas dumondas: tge character ha el/ella? Tge tip è el/ella? Sia famiglia, sias relaziuns, amis e.a.? Professiun, hobis? Tge deblezzas da character ha el/ella? Tge gusts ha el/ella? Tge na faschess el mai, tge al plaschess, al agittass? Tge relaziun ha el vers las autras persunas dal toc?

Mintg'actur sto esser bun da raquintar il fil cotschen da l'istorgia or da sia perspectiva. Mintgin sto esser bun da descriver il svilup da sia persona (sentiments, posiziuns e.u.v.) durant il toc e conuscher las situaziuns da clav.

Il reschissur po far raquintar mintga actur s'istorgia. Quai gida tuts da chapir l'atgna rolla e las autras, da chattar la via per inscuntrar auters e per reagir sin els en il giu; en pli gida quai d'avair ina survista da l'acziun e promovla la chapientscha pli profunda dal toc.

Uniun grischuna per il teater popular

L'Uniun grischuna per il teater popular è vegnida fundada il 1980 a Tusaun. Ella s'engascha per ils amaters da teater ch'èn activs en tut las trais regiuns linguisticas dal Grischnun. L'uniun sustegna producziuns da teater, promovla il contact tranter las singulas gruppas ed offrescha scolaziun supplementara e curs da teater. Cun promover er il teater per uffants, giuvenils, seniors ed impedids respelenda l'uniun la societad dal chantun Grischnun en tut sias fassetas.

La presentaziun:
Dossier «Teater popular»

Dapli infurmaziuns:
chatta.ch/? hiid=769
www.chattà.ch

Sa schluotar en ina rolla cun corp ed olma.

FOTO ZSV